

Fördjupad strategirapport

Resultatrapportering för hela strategiperioden
samt underlag till ny strategi

Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete med Kuba 2021–2025

Ärendenummer: 25/000481

Innehållsförteckning

Om strategirapporten – syfte och upplägg	3
Förklaring av trafikljussystemet	4
1. Sammanfattning.....	5
1.1 Trafikljusbedömningar sedan strategins början.....	5
1.2 Sammanfattning av Sidas förslag till mål och inriktning för ny strategi.....	5
2. Bakåtblickande analys av strategisammanhanget	7
2.1 Översikt och övergripande förändringar i utvecklingskontexten.....	7
2.2 Sveriges roll och mervärde i strategisammanhanget.....	10
3. Resultatredovisning.....	13
3.1 Analys på övergripande strateginivå av strategigenomförandet under hela strategiperioden	13
3.1.1 Övergripande sammanfattning	13
3.1.2 Analys av utfall	14
3.1.3 Synergier och samordning med andra svenska strategier under strategiperioden.....	15
3.1.4 Perspektivintegrering	16
3.2 Analys och redovisning av resultat per strategimål (inklusive trafikljus).....	17
Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet:	17

Strategimål 1.1 Stärkta förutsättningar för demokrati och jämställdhet, stärkt respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer	17
3.2.1 Stödområde 2: Miljö, klimat och hållbart nyttjande av naturresurser	21
Strategimål 2.1 Begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot klimatförändringar .	21
3.2.2 Stödområde 3: Inkluderande ekonomisk utveckling.....	23
Strategimål 3.1 Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling	23
4. Lärdomar och slutsatser inför ny strategi	26
5. Förslag till mål, inriktning och volym för ny strategi	27
5.1 Sidas förslag till mål och inriktning för ny strategi	27
5.1.1 Strategimål 1: Stärkta förutsättningar för demokrati, samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer	28
5.1.2 Strategimål 2: Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling	28
5.2 Föreslagen volym och storleksalternativ.....	29
6. Genomförande och uppföljning av ny strategi	30
6.1 Risk och riskhantering	30
6.2 Principer för genomförandet	30
6.3 Uppföljning, utvärdering och lärande	30
BILAGOR	31
Bilaga 1: Globala mål och delmål (Agenda 2030) som respektive föreslaget strategimål förväntas bidra till	31

Om strategirapporten – syfte och upplägg

De årliga strategirapporternas syfte är att rapportera Sidas strategigenomförande till regeringen. De tjänar som underlag till vårsamråden med Utrikesdepartementet (UD) samt till Regeringskansliets (RK) resultatrapportering. Sida är avsändare och UD är målgrupp för och mottagare av strategirapporten.

Vid sidan av strategirapporten redovisar Sida sin verksamhet till regeringen genom årsredovisningen. Strategirapporten går djupare och redogör för strategigenomförandet per strategimål för varje strategi och drar även framåtblickande slutsatser.

Strategirapporten är utformad i enlighet med regeringens riktlinjer för strategier. Strategirapporten ska redovisa, analysera och bedöma resultaten av strategigenomförandet i förhållande till angivna strategimål samt redogöra för implikationer för det fortsatta strategigenomförandet. Vid behov ska rapporten redovisa förändringar i förutsättningarna för genomförandet. Strategirapporten bygger på det underlag som finns tillgängligt vid tillfället för strategirapportens framtagande, däribland uppdaterad multidimensionell fattigdomsanalys (MDPA), rapportering, reserapporter, studier, utvärderingar, analyser och anteckningar från partnermöten.

Detta är en fördjupad strategirapport som, i enlighet med överenskommelse mellan Sida och UD, även inkluderar ett underlag till ny strategi. Rapporten redogör för slutsatserna från en fördjupad översyn av strategigenomförandet och sammanfattar lärdomar från genomförandet och resultat för hela strategiperioden. Slutsatser från strategigenomförandet och slutsatser från MDPA ligger sedan till grund för Sidas förslag till mål och inriktning för en ny strategi.

Kapitel 1 sammanfattar Sidas bedömning av strategigenomförandet per strategimål och ger en sammanfattning av Sidas förslag till mål och inriktning för ny strategi. **Kapitel 2** ger en bakåtblickande analys av strategisammanhanget och Sidas roll och mervärde. **Kapitel 3** ger en övergripande analys av strategigenomförandet sedan strategins början och redovisar resultat per strategimål. **Kapitel 4** innehåller lärdomar och slutsatser och i **Kapitel 5** finns Sidas förslag på mål, inriktning och volym i den nya strategin. **Kapitel 6** redogör för genomförande och uppföljning i den nya strategin.

Förklaring av trafikljussystemet

Trafikljusen är ett signalsystem som sammanfattar och motiverar Sidas nulägesbedömning av strategigenomförandet. Olika aspekter av strategigenomförandet bedöms i strategirapporten för att ge en bild av trender i utvecklingen och hur väl portföljen av insatser och aktiviteter är sammansatt i relation till behoven i kontexten, strategins mål och förväntade resultat. Bedömningen består av ett färgsatt trafikljus samt en motivering.

Trafikljus för utvecklingstrend

Grön: Utvecklingen går framåt	Gul: Utvecklingen har ingen tydlig riktning	Röd: Utvecklingen går bakåt
I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten framåt.	I förhållande till strategimål/strategi har utvecklingen i kontexten ingen tydlig riktning.	I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten bakåt.

Strategin och dess strategimål anger vad Sidas arbete ska bidra till under en angiven strategiperiod och utgör den huvudsakliga styrningen i strategigenomförandet. Trafikljusbedömning för utvecklingstrend används för att få en snabb uppfattning om utvecklingstrender i de kontexter och tematiska områden där Sida är aktiv.

Sidas insatser och aktiviteter kan vara med och påverka utvecklingstrender inom de områden där vi är aktiva, men trender handlar om större, komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional och/eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför Sidas kontroll inverkar på utvecklingen i kontexten. Effekten av Sidas arbete bedöms alltså inte i detta trafikljus.

Trafikljus för portföljens sammansättning

Grön: Portföljen är väl sammansatt	Gul: Portföljen behöver mindre justeringar	Röd: Portföljen behöver större justeringar
Portföljen svarar upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt förväntas uppnå resultat enligt insatsernas mål.	Portföljen svarar delvis upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt förväntas uppnå resultat för en större del av insatsernas mål.	Portföljen svarar inte upp mot behoven i kontexten, strategins mål och/eller förväntas inte uppnå resultat enligt insatsernas mål.

Sida utvecklar och anpassar löpande strategiportföljerna för att upprätthålla en väl sammansatt portfölj. Sida anpassar portföljen genom att förhålla sig till utvecklingsutmaningar i respektive kontext, aktuell styrning samt genom att säkerställa att insatser och aktiviteter förväntas bidra till resultat. Trafikljusbedömningen beaktar och utgår från dessa tre aspekter.

1. Sammanfattning

1.1 Trafikljusbedömningar sedan strategins början

	 Trafikljusbedömning för utvecklingstrend				 Trafikljusbedömning för portföljens sammansättning ¹			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet strategimål 1.1 demokrati jämställdhet, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer								
Stödområde 2: Miljö, klimat och hållbart nyttjande av naturresurser strategimål 2.1 Begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot klimatförändringar								
Strategimål 3 Stödområde Inkluderande ekonomisk utveckling Strategimål 3.1 Inkluderande ekonomisk utveckling								

1.2 Sammanfattning av Sidas förslag till mål och inriktning för ny strategi

Utvecklingssamarbetet i Kuba är en del av Sveriges samlade bistånd till Latinamerika. Sveriges långsiktiga engagemang inom utvecklingssamarbetet i Latinamerika med ett tydligt fokus på demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet har byggt upp förtroende och trovärdighet i regionen. I Kuba är Sverige ett av få länder som har demokrati och mänskliga rättigheter som tydlig prioritet inom utvecklingssamarbetet, vilket ger ett mervärde inte minst inom EU-kretsen.

Utvecklingen i Kuba har under strategiperioden varit negativ inom samtliga strategiområden. Sidas samlade bedömning av strategigenomförandet är att verksamheten, trots en vikande utvecklingstrend med en ekonomisk och social tillbakagång, krympande utrymme inom demokrati och mänskliga rättigheter och en gradvis förvärrad miljösituation, varit relevant utifrån strategins målsättningar. I

¹ Fram till och med rapporteringen för 2021 benämndes detta trafikljus "portföljens relevans". Namnet ändrades inför rapporteringen av 2022 för att bättre spegla trafikljusets innehåll. Bedömningen som görs är dock densamma.

flera fall har resultaten haft en katalytisk effekt och fått genomslag genom att andra aktörer, såsom FN och EU, har utökat verksamheten.

Till följd av minskad budgetallokering under mitten av strategiperioden har dock portföljen inte fullt ut kunnat svara mot strategins ambitiösa målsättningar. Detta speglas i trafikljusbedömningen av portföljens sammansättning som gått från grön till gul under de sista två åren av genomförandet, när flera insatser avslutades eller fick minskad budget.

Sidas föreslagna strategimål har formulerats i relation till de tematiska prioriteringarna i *Bistånd för en ny era* och *Sidas Verksamhetsstrategi 2024-2026*. Med hänsyn till utvecklingsutmaningar, lärdomar från innevarande strategi, samt den begränsade volymen för utvecklingssamarbetet med Kuba föreslår Sidas att antalet mål minskas från tre till två mål i en ny strategi, där det tidigare miljömålet integreras i målet om hållbar ekonomisk utveckling.

Sida föreslår att en ny strategi för Kuba fokuserar på tre av Reformagendans tematiska prioriteringar; i) **Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning** ii) **Främja frihet och bekämpa förtryck** och iii) **Utökat och effektiviserat klimatbistånd**. Aspekter av andra tematiska prioriteringar kan i stor utsträckning integreras inom dessa tre områden och förstärkas genom synergier med tematiska strategier.

Mot bakgrund av detta föreslår Sida att en ny strategi för Kuba fokuserar på följande mål:

1. Stärkta förutsättningar för demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer (bygger på reformagendans prioriteringar: "Främja frihet och bekämpa förtryck" och "Stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt").
2. Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling (bygger på reformagendans prioriteringar: "Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning", "Utökat och effektiviserat klimatbistånd", samt "Stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt").

Samtidigt som det är tydligt att inga medel kanaliseras direkt till staten erfordras principiella avväganden kring Sidas engagemang med förändringsaktörer inklusive myndighetspersoner på lokal och central nivå. En förutsättning för genomförandet av en framtida bilateral strategi inom området hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling innebär dialog med myndigheter, särskilt på lokal nivå, samt för att bidra till kapacitetsbyggande hos förändringsaktörer.

Samarbete inom Team Sweden är i nuläget inte aktuellt i Kuba, då det finns ett mycket begränsat engagemang från det svenska näringslivet, svenska myndigheter och andra svenska aktörer.

Sidas förslag utgår från två huvudscenarion vilka är avhängiga strategins budgetvolym:

Bilateral strategi

Det första scenariot är att en bilateral strategi bibehålls, med en tänkt total budgetvolym på femtio miljoner SEK per år. Fördelen med en bilateral strategi är att det ger kontinuitet i inriktning och verksamhet. En bilateral strategi ger tydlighet och synlighet för Sveriges prioriteringar för utvecklingssamarbetet i Kuba. Nackdelen med en bilateral strategi är att en relativt liten strategivolym med fåtal insatser ger begränsad kostnadseffektivitet i en resurskrävande verksamhet. Vid ökad volym skulle framför allt målområdet kring hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling kunna utvecklas och medföra större möjlighet att uppnå goda resultat, då detta målområde har möjlighet att absorbera stora investeringar i Kuba. Behoven är stora och det finns utrymme att skala upp verksamheten till att täcka fler provinser och områden.

Regional strategi

Det andra scenariot utgår från att utvecklingssamarbetet med Kuba upptas inom den regionala strategin för Latinamerika. Denna införlivning föreslås ske genom ett av följande alternativ:

- i) Som ett landfönster med en öronmärkt budget för Kuba

Fördelen med ett landfönster för Kuba i en regional strategi för Latinamerika är att det ger ökad flexibilitet i allokering av resurser. Med ett landfönster synliggörs Sveriges prioriteringar för utvecklingssamarbetet i Kuba.

- ii) Som en del av den grupp länder med gemensamma tematiska utmaningar inom den regionala strategin för Latinamerika, exempelvis stater där demokrati och yttrandefrihet är särskilt hotade

Fördelen i att ha med Kuba i den regionala strategin för Latinamerika är att det ger en god möjlighet till synergier och erfarenhetsutbyte mellan Sidas verksamhet i latinamerikanska länder med liknande utmaningar. Det skulle även möjliggöra en ökad flexibilitet i allokering av resurser mellan olika länder.

Sidas bedömning är att det finns möjlighet till att stärka synergier och erfarenhetsutbyte mellan Sidas verksamhet i övriga latinamerikanska länder inom ramen för både en bilateral strategi och regional strategi.

2. Bakåtblickande analys av strategisammanhanget

2.1 Översikt och övergripande förändringar i utvecklingskontexten

På Kuba har utvecklingstrenden under strategiperioden i flera avseenden gått i negativ riktning. Det första året sammanföll med covid-19-pandemin 2020-2021, under vilken den för ekonomin viktiga turistnäringen nästintill utraderades. Även remitteringar minskade drastiskt. Bristen på livsmedel, hygienartiklar, medicin och drivmedel, som var allvarlig redan före pandemin förvärrades nu ytterligare.² Samtidigt, delvis till följd av en misslyckad valuta- och penningpolitik, ökade inflationen mycket kraftigt och bidrog till en ökad ojämlikhet mellan grupper, särskilt mellan de som hade tillgång till stabila valutor och de som var beroende av kubanska pesos.³

² Strategirapport år 1 för Sveriges samarbete med Kuba 2021-2025, sid 5-6. dokumentnummer 009134/22

³ BTI Country Report Cuba 2024 sid. 17-18 Hämtad från BTIs hemsida 2025-01-23

Antalet hushåll med svårigheter att köpa det mest basala ökade från 40 % 2021 till 62 % år 2023. Bland dessa hushåll uppgick motsvarande andel hos den äldre befolkningen (över 70 år) för 2023 till 79 %.⁴ Inom hushållen bedöms kvinnor vara extra utsatta då de i större utsträckning utför obetalt arbete.⁵ Hela 88 % av befolkningen uppges nu leva på en inkomst som är mindre än det internationella fattigdomsmåttet på 1,90 USD.⁶ Enligt UNDPs *Human Development Index* har Kuba sjunkit i ranking från plats 70 vid strategiperiodens början till att för närvarande ligga på plats 85.⁷ Kuba uppvisade 2023 en negativ BNP på -1,9.⁸

Matbristen har påverkats av mångårigt storskaligt jordbruk av sovjetisk modell med monokultur som resulterat i kompakterade jordar, näringsläckage, erosion och höga salthalter i jorden. Trots reformer som tillåtit privata bönder att bruka statlig mark som legat i träda så har jordbruksproduktionen inte ökat tillräckligt. Brist på utsäde, kunskap och medel för investeringar har bidragit till problemen, i kombination med klimatförändringar är resultatet att Kuba idag tvingas importera över 80 % av sitt livsmedelsbehov.⁹ En tydlig indikation på hur allvarlig situationen har blivit är att den kubanska regeringen för första gången i februari 2024 bad FNs livsmedelsprogram (WFP) om hjälp med mjölkpulver för att undvika svält bland barn under sju år.¹⁰

Den ekonomiska tillbakagången och den tilltagande livsmedelsbristen har under perioden bidragit till social oro med omfattande demonstrationer. Dessa sammankallades till stor del via sociala medier eftersom internet, vid samma tid, blev tillgängligt brett på Kuba, något som möjliggjorde för nya grupper att delta i diskussioner via sociala plattformar, sammankalla möten och dela information via internet. De allt mer frekventa demonstrationerna kulminerade i massiva protester i juli 2021, de största på flera decennier. Sedan dess befinner sig politiska och medborgerliga rättigheter under ett ökat tryck med allt mer långtgående inskränkningar, inte minst av yttrandefriheten, vilket begränsar förutsättningarna för ansvarsutkrävande och ökar spänningarna i samhället.¹¹ Människorättsförsvarare vittnar om att arbetet med mänskliga rättigheter, som inte erkänns som en legitim verksamhet, blir alltmer utmanande. De utsätts för trakasserier, förföljelse, kidnappning, hot, våld, utvisningar och godtyckliga arresteringar. Övergreppen får omfattande konsekvenser för alla drabbade, psykiskt och fysiskt, såväl som ekonomiskt. Införandet av lagar som den nya strafflagen (2023) och andra lagar som skärpts för att undertrycka opposition mot regimen har ytterligare försvårat arbetet. Många MR-försvarare har därför tvingats lämna landet på grund av hot mot deras egen och närståendes säkerhet¹².

⁴ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15, s.3 (Observatorio de Derechos Sociales Cuba, El estado de los derechos sociales en Cuba, Informe VI, 2023, s. 8) dokumentnummer 21/001378-60

⁵ UNWomen Country Fact sheet hämtad från hemsida 2025-03-03

⁶ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15, s.3 (Observatorio de Derechos Sociales Cuba, El estado de los derechos sociales en Cuba, Informe VI, 2023, s. 8) dokumentnummer 21/001378-60

⁷ UNDP Human Development Report 2023/2024 sid 298, 2024 hämtad från hemsida 2025-01-27

⁸ GDP Growth Annual, Statistiskt diagram hämtad från Världsbankens hemsida 2025-03-03

⁹ The road to restoration: Cuba's modern farming revolution (unep.org) 27 okt 2021, Radio Television Martí - Cuba vive la peor escasez de alimentos de los últimos 30 años dice The Economist 210702 hämtad 230307, samt Kuba Landrapport Utrikespolitiska institutet hämtad från Utrikespolitiska institutets hemsida 2025-03-03

¹⁰ Cuba turns to World Food Programme for milk supply as crisis deepens | Reuters, 1/3 2024 Hämtad 2025-03-03

¹¹ Human Right Watch World Report 2023 sid 171-179, samt Human Rights Watch World Report 2024 sid 171-176. Hämtat från websida 2025-01-20

¹² Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15, s.9, Dokumentnummer 21/001378-60

Samtidigt har Kuba, trots denna negativa trend, inom ramen för FN:s granskningar av mänskliga rättigheter (CEDAW och UPR) accepterat ett antal rekommendationer, totalt 292 och avisat 31¹³ vilket i viss mån möjliggjort för civilsamhället (inklusive Sidas partners) och andra aktörer att fortsätta föra dialog kring dessa frågor.¹⁴ Inom vissa områden har också en åtminstone till delar positiv utveckling ägt rum. År 2022 antogs en ny familjelag som bland annat stärker barnets rättigheter och legaliserar samkönade äktenskap och samkönad adoption.¹⁵

Emigrationen har under perioden ökat kraftigt, vilket dränerat Kuba på kvalificerad arbetskraft. Under 2022–2023 beräknas 3–4 procent av Kubas befolkning ha emigrerat.¹⁶ 2022 lämnade 224 000 kubaner framförallt unga.¹⁷ Kuba är nu det land i Latinamerika med mest åldrad befolkning.¹⁸ Under 2022 lämnade 12 000 läkare och bara i Havanna finns det 17 000 vakanser för lärare.¹⁹ Enligt ett oberoende opinionsinstitut, vill 6 av 10 kubaner lämna landet.²⁰

Kubas nationalförsamling valde i mars 2023 att förnya Díaz-Canel's mandat som landets president. Díaz-Canel var den ende kandidaten. Den sammantagna Krisen har samtidigt tvingat fram en förnyad ekonomisk reformprocess vilket utökat möjligheterna för privata små- och medelstora företag, och lett till en förhållandevis snabb utveckling inom den privata sektorn, samtidigt som den också bidragit till att öka ojämlikheten i landet. Enligt oppositionella röster kan privata företagande användas, och har i vissa fall redan använts, för att skydda landets ekonomiska elit och förbereda för att bevara kontrollen när det statliga ägandet avvecklas.²¹

Kuba har uppmärksammat klimatförändringar i den nya konstitutionen och har en statlig plan för att möta klimatförändringar, allmänt känd som "Tarea Vida"²², där det ingår strategiska åtgärder med fokus på kustnära bosättningar och anpassning i jordbrukssektorn, samt en styrning för ekonomisk utveckling som ska beakta klimatförändringar och miljöpåverkan.²³ I landets nationella klimatplan (2020-2025) för genomförandet av Parisavtalet har fokus lagts på energi, jord- och skogsbruk samt övrig landanvändning. I en reviderad plan från februari 2025 betonar Kuba att amerikanska sanktioner och andra utländska interventioner samt covid-19-pandemin har verkat begränsande för Kubas förmåga att lev upp till klimatåtaganden. Kuba framhäver att åtgärder för att begränsa klimatutsläpp kräver finansiellt stöd, tekniköverföring samt kapacitetsuppbyggnad och hävdade även rätten att

¹³ D-post: HAVA/2024-03-15/1431, Dokumentnummer. 24/000364-7.

¹⁴ Human Rights Council Fifty-fifth session 26 February–5 April 2024 Agenda item 6 Universal periodic review Addendum sid 2-4, 2024

¹⁵ World Report 2024: Cuba | Human Rights Watch sid 175, Hämtat från websida 2025-01-20

¹⁶ Sveriges ambassad Landöversikt Kuba sid 9, 9/9 2024 samt World Report Human Right Watch 2024 sid 172, Hämtat från websida 2025-01-20

¹⁷ El País - Cuba y un éxodo al que no se ve fin 13/11 2022 hämtat från websida 2025-03-03

¹⁸ Sveriges ambassad Landöversikt Kuba sid 9, 9/9 2024 samt World Report Human Right Watch 2024 sid 172, Hämtat från websida 2025-01-20

¹⁹ Cubas's Humanitarian Crisis, William LeoGrande. Dokumentnummer. 23/000301-23

²⁰ Crisis migratoria: Un 57,5% de cubanos encuestados quiere irse de la Isla. Dokumentnummer. 23/000301-21

²¹ D-post: HAVA/2023-08-03/1239 Månadsrapport Juli. Dokumentnummer. 23/000301-7.

²² Plan de Estado para Enfrentamiento climático en la República de Cuba (Tarea Vida), CITMA, Ministerio de Ciencia y Tecnología y Medio Ambiente. April 2017, Hämtat från hemsidan 2025-03-03

²³ Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social hasta el 2030. Hämtat från hemsidan 2025-03-03

justera sina mål om erforderligt stöd inte är tillräckligt samt i händelse av naturkatastrofer och som konsekvens av den amerikanska blockaden.²⁴ Kuba har också ratificerat konventionen om biologisk mångfald inklusive stärkt den nationella kapaciteten att implementera konventionen samt formulerat mål för att adressera grundorsakerna till förlusten av biologisk mångfald, stärka hållbart nyttjande av naturresurser, bevara ekosystem habitat och arter.²⁵ Men trots uttalade ambitioner och planer så har föroreningar från jordbruk, industri, gruvor, avskogning, utrensning av mangrover, ohållbart fiske, ohållbar kust- och marinturism, förorening från havsbaserade källor och klimatförändringar bidragit till en fortsatt negativ trend.²⁶

I likhet med andra små ö-stater under utveckling är Kuba mycket sårbart för klimatförändringar. Enligt uppskattningar av FN:s mellanstatliga klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) kommer en temperaturhöjning på 1,5 grader Celsius leda till havsnivåhöjning, kusterosion, saltvatteninträngning, förändringar i vattenflöde och ökenspridning. Dessa effekter är redan påtagliga på Kuba där översvämningar och torka har blivit mer frekvent.²⁷

Mot slutet av rapporteringsperioden under hösten 2024 drabbades Kuba av flera naturkatastrofer samtidigt. Landsomfattande strömavbrott, orkanerna Oscar och Rafael samt även en kraftig jordbävning med efterskalv resulterade i stor förödelse på ön framför allt i de sydöstra delarna.²⁸ Tidigare har Kuba haft en förhållandevis hög beredskap och hantering för orkaner, men nu råder brist på utrustning och kompetens och installationer har inte underhållits. Denna situation har ytterligare försämrat ekonomin, och lett till än större matbrist och brist på dricksvatten. Nya demonstrationer har ägt rum med nya arresteringar till följd. Sjukdomar frodas men sjukhusen har haft svårt att ta emot sjuka och har begränsat med mediciner och sjukvårdsprodukter att erbjuda. Grundläggande behov blir allt svårare att möta – mat, vatten, medicin el, transport.

2.2 Sveriges roll och mervärde i strategisammanhanget

Sverige har haft ett långsiktigt engagemang på Kuba och har varit ett av få länder med tydligt fokus på demokrati och mänskliga rättigheter inom utvecklingssamarbetet, vilket är tydligt inte minst inom EU-kretsen. Sveriges roll inom EU kan ses som ett svenskt mervärde i strategisammanhanget. Kubanska civilsamhällesaktörer efterfrågar en ökad grad av engagemang från EU. Ett flertal av Sidas partner menar att EU är en av få aktörer med tillräcklig kraft och enhet att kunna bli en dialogskapare men de uttrycker samtidigt besvikelse över EU:s passivitet. Sidas lokala partners betonar vikten av att EU framhårdar i att både prata om och förvänta sig mer resonans från Kuba gällande mänskliga rättigheter och demokratiutveckling²⁹.

²⁴ First Nationally Determined Contribution (updated). Republic of Cuba 2020 – 2030. First Nationally Determined Contribution(UPDATED)REPUBLIC OF CUBA2020-2030 (unfccc.int) samt Contribución Nacionalmente Determinada 3.0 hämtat från hemsidan sid 3-8 och 40-41 hämtat - 20250303

²⁵ Sexto Informe Nacional al Convenio sobre la Diversidad Biológica, República de Cuba, Mayo 2019, CITMA, Ministerio de Ciencia y Tecnología y Medio Ambiente. Hämtat från hemsidan 2025-0303

²⁶ Application for funding to SIDA, CATIE, sid 5-9, Oktober 2021 Dokumentnummer 041560/21,

²⁷ Magnan, A.K. et al, (2019): Cross-Chapter Box 9: Integrative Cross-Chapter Box on Low-Lying Islands and Coasts. In: IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate. 658- 668, 2019, hämtat från internet 2025-03-03

²⁸ D-post: HAVA/2024-10-31/1408, Dokumentnummer 24/000364-37

²⁹ Korrespondens, Dokumentnummer. 21/001378-47

Bland de tvärgående frågorna märks jämställdhet som en viktig fråga för Sverige och biståndet har ett konsekvent och genomgående fokus på jämställdhet och stärkande av kvinnors och flickors frihet, egenmakt och deltagande i alla sammanhang.

Strategiskt stöd till partners med fokus på kapacitetsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte har varit verkningsfullt, trots begränsade resurser. Det svenska stödet har bidragit till att större aktörer, såsom EU och FN, har kunnat förstärka och vidareutveckla Sveriges insatser, särskilt inom projekt som syftar till en hållbar ekonomisk utveckling

Sveriges roll och mervärde i Kuba har även koppling till övrigt svenskt utvecklingssamarbete i Latinamerika. Genom bistånd och handel har Sverige långsiktiga relationer med Latinamerika, som kan användas strategiskt för att främja erfarenhetsutbyte och möjliggöra för kubanska aktörer att ta del av marknadsekonomi och demokratisk samhällsstyre. Detta sker genom nätverkande och synergier mellan partner, vilket är särskilt relevant för de kubanska organisationer som verkar i isolering.

Än så länge finns av förklarliga skäl ett begränsat engagemang från det svenska näringslivet. Ett mindre antal svenska företag är dock etablerade i landet och en viss potential förekommer, men detta kräver att landet öppnas upp ytterligare.

Tabell 1. Utveckling i givarkontexten under strategiperioden

Givarkontext per år	2021	2022	2023	2024	2025
Andel bistånd (ODA) av samarbetslandets BNP	-	-	-	-	-
Totalt bistånd till samarbetslandet, miljoner USD	125,6	104,9	150,1	-	-
De fem största givarna (organisationer och/eller länder)	EU Institutions; Italien; Global Fund; Schweiz; Japan	EU Institutions; Global Fund; Spain; Schweiz; Central Emergency Response Fund	Förenade Arab Emiraten, Global Fund; EU Institutions; Japan; Spanien	-	-
Sveriges placering bland de största givarna	10	13	14	-	-
Strategins andel av totala biståndet till landet	2 %	3 %	0,9 %	-	-
Sveriges andel av det totala biståndet till landet	3 %	3,1 %	1,0 %	-	-

Tabell 2. Samverkan inom EU under hela strategiperioden

EU givarkontext	2021	2022	2023	2024
Lista EU-delegerade samarbeten:	0	0	0	0

Sveriges placering som givare bland EU:s medlemsstater	5			
Antalet Team Europa-initiativ (TEI) i samarbetslandet	2	2	2	2
Antalet Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar	0	0	0	0
Antal Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar som är ett Global Gateway flaggskepp	0	0	0	0
Antal Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar som bidrar till prioriterade områden i Global Gateway**	0	0	0	0
*Prioriterade områden i Global Gateway är; digitalisering, klimat & energi, transporter, hälsa, utbildning & forskning och strategiska råvaror.				

Samverkan i EU sker inom ramen för EUs avtal med Kuba *Political Dialogue and Cooperation Agreement*, PDCA som undertecknades 2016 och Sverige ratificerade 2019. Avtalet omfattar samtliga delar av EU:s relationer med Kuba såsom politisk dialog, mänskliga rättigheter, utvecklingssamarbete, handel och ekonomiskt samarbete, men är inte ett frihandelsavtal. Kuba och Sverige har liksom ett antal andra EU-medlemsländer ett eget samförståndsavtal rörande bilateralt samarbete och politisk dialog. Mänskliga rättigheter tillhör de ämnen som Sverige och Kuba har kommit överens om ska stå på agendan i den politiska dialogen med Kuba.³⁰

EU:s fleråriga program för Kuba för perioden 2021-2027 har två prioriterade områden: i) Ekologisk omställning; hållbara kommuner och ii) Modernisering av ekonomin; maximering av potentialen av alla ekonomiska aktörer i nyckelsektorer³¹. CATIEs program³² som Sida stödjer har av EU föreslagits bli en del av EU:s *Team Europe Initiative* (TEI) kring hållbara kommuner. Insatsen handlar bland annat om ökad kapacitet för kommunal klimatstyrning och att stärka småskaliga jord- och skogsbrukare så att de utvecklar nya och förbättrade metoder.

Utbildningarna för tjänstemän på kommunal nivå som ingick i samarbetet mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och *Centro de Desarrollo Local y Comunitario* (CEDEL), som avslutades 2023, har permanentats och inkluderas nu i EU:s program för hållbara kommuner i Mayabeque.

Sidas stöd till UNDP inom småföretagande är det första nationella programmet för MyPyMES³³ i landet och har väckt stort intresse från EU-delegationen och andra givare. Sida samordnar med EU-

³⁰ Sveriges ambassad Landöversikt Kuba sid 10, 9/9 2024

³¹ Multi-annual Indicative Programme 2021-2027. Dokumentnummer. 24/000364-2

³² CATIE agroforestry, climate Cuba 2022-2025 Sammanfattande resultatuppdatering, sid 7 16/10 2024, insatsnummer: 15282

³³ Små och medelstora företag

delegationen kring Sidas stöd till UNDP inom småföretagande och EU:s nya omfattande projekt inom modernisering av ekonomi och stöd till nya ekonomiska aktörer.

3. Resultatredovisning

3.1 Analys på övergripande strateginivå av strategigenomförandet under hela strategiperioden

3.1.1 Övergripande sammanfattning

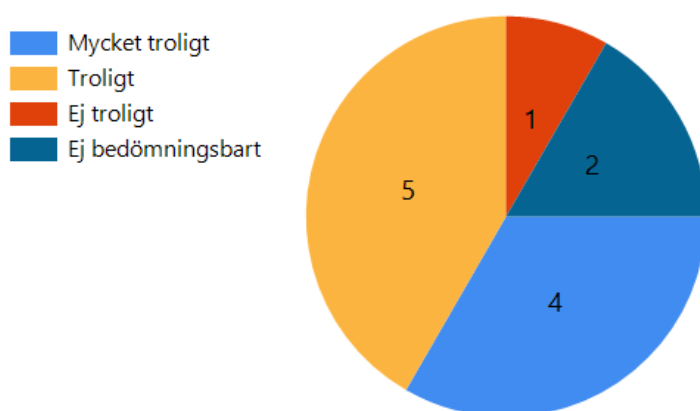
Sidas samlade bedömning av strategigenomförandet är att verksamheten, trots en vikande utvecklingstrend med en ekonomisk och social tillbakagång, ett krympande utrymme inom demokrati och mänskliga rättigheter och en gradvis förvärrad miljösituation, varit relevant utifrån strategins målsättningar.

I flera fall har resultaten varit katalytiska och fått genomslag genom att andra aktörer såsom FN och EU har skalat upp verksamheten. Under perioden har utsatta grupper getts möjligheter, den privata sektorn har ökat i betydelse och civilsamhället har stärkt sin kapacitet att verka.

Portföljsammansättningen bedöms som fortsatt relevant men i något mindre utsträckning eftersom budgetneddragningarna 2023 medförde att Sida fick fasa ut flera samarbetspartners. Den nuvarande strategin innehåller många ambitiösa skrivningar som portföljen med en begränsad budget inte fullt förmått svara upp emot.

Bland de tematiska prioriteringar som fastslås i reformagendan är det framför allt att främja frihet och bekämpa förtryck, samt stärkt frihet och egenmakt för kvinnor och flickor som är särskilt relevant. Det finns också vissa synergier med migrationspolitiken. Samtliga insatser adresserar grundläggande orsaker till att människor lämnar landet. Genom stöd till oberoende organisationer och initiativ som stärker yttrandefrihet och delaktighet kan biståndet på lång sikt skapa en miljö där fler känner hopp om förändring inom landet snarare än att söka sig en framtid utomlands.

Diagram 1. Sannolikheten att insatserna under strategin når sina mål, hela strategiperioden

3.1.2 Analys av utfall³⁴

Ursprunglig beslutad strategivolym var 175 MSEK. År 2023 infördes ett budgettak om max 15 MSEK, vilket var 60 procent lägre än ursprunglig strategivolym som var 35 MSEK per år. För År 2024 och år 2025 infördes ett nytt budgettak om 20 MSEK för respektive år.

Tabell 3. Strategivolym

Nyckeltal	Värde
Strategivolym mnkr (hela strategivolymen alla år)	125

Tabell 4. Nyckeltal, hela strategiperioden

Nyckeltal och Garantier per år	2021	2022	2023	2024	2025
Antal insatser	8	14	8	6	-
Utfall mnkr	21,5	31,9	14,8	20,0	0,0
Antal garantier (pågående under året)	0	0	0	0	0
Antal garantier (avslutade under året)	0	0	0	0	0
Antal garantier (startade under året)	0	0	0	0	0

Tabell 5. Utfall och antalet insatser per strategimål, hela strategiperioden

Strategimål	Utfall, mnkr	Antal Insatser
CUB2021a1 - Stärkta förutsättningar för demokrati och jämställdhet samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.	36,1	10
CUB2021b1 - Begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot klimatförändringar.	28,2	8
CUB2021c1 - Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling.	23,9	12

**Notera att en insats kan ha flera strategimål. Antalet insatser i denna tabell går därmed inte att jämföra med övriga tabeller.*

³⁴ Med utfall avses utbetalade medel minus återbetalade medel.

Tabell 6. Utfall och antal insatser per globalt mål (Agenda 2030), hela strategiperioden

SDG mål	Utfall, mnkr	Antal Insatser
13 - Bekämpa klimatförändringarna	46,2	6
1 - Ingen fattigdom	38,9	4
16 - Fredliga och inkluderande samhällen	29,7	7
15 - Ekosystem och biologisk mångfald	18,7	3
5 – Jämställdhet	17,5	4
10 - Minskad ojämlikhet	17,3	3
8 - Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	16,2	4
12 - Hållbar konsumtion och produktion	6,7	2
6 - Rent vatten och sanitet för alla	6,2	1
4 - God utbildning för alla	0,5	1
17 - Genomförande och globalt partnerskap	-0,1	1

*Notera att en insats kan ha flera SDG-mål. Antalet insatser i denna tabell går därmed inte att jämföra med övriga tabeller.

Tabell 7. Utfall per partnerkategori, hela strategiperioden

Partnerkategori	Utfall, mnkr	Procent
Icke-statliga organisationer (NGOs) och civilsamhälle	51,6	58,5 %
Universitet, högskola eller annan akademisk institution, forskningsinstitut eller tankesmedja	29,1	33,0 %
Multilaterala organisationer	7,9	9,0 %
Offentliga institutioner	-0,4	-0,5 %

3.1.3 Synergier och samordning med andra svenska strategier under strategiperioden

Tabell 8. Utfall till landet per strategi, hela strategiperioden

Synergier	2021	2022	2023	2024
10505 - Kuba	29,0	31,9	14,8	20,0
11802 - Ekonomiskt hållbar utveckling	2,3	-	-	-
11301 - Kapacitetsutveckling och utbyten	0,6	-	-	-

11803 - Socialt hållbar utveckling	0,1	0,1	-	-
------------------------------------	-----	-----	---	---

Det finns få insatser inom andra strategier med tydliga synergier med Kuba, men det finns beröringspunkter och möjligheter till samordning med den regionala strategin för Latinamerika samt med vissa globala strategier, såsom strategin för demokrati och mänskliga rättigheter. Exempelvis kan frågor kopplade till ökad digitalisering samt tekniskt stöd inom klimat, energi och jordbruk vara relevanta under den kommande strategiperioden.

3.1.4 Perspektivintegrering³⁵

Fattiga människors perspektiv på utveckling, rättighetsperspektivet samt de tre tematiska perspektiven är väl omhändertagna inom portföljen. En central avvägning och prioritering i Sidas arbete med förändringsaktörer har varit att öka deras förståelse för rättighetsbaserat arbete, så att principerna om icke-diskriminering, delaktighet, transparens och ansvarsutkrävande kan tillämpas och på så sätt stärka förmågan att driva en lokal förändring. Deltagande för att stärka egenmakt och möjliggöra inflytande har varit en central aspekt i samtliga insatser, oavsett typ av aktör. Principen om ansvarsutkrävande har varit en utmaning inom kontexten då det finns begränsade möjligheter att utkräva sina rättigheter. Sida har därför valt att stödja organisationer som arbetar systematiskt med att nå ansvarsutkrävande, men också stötta organisationer att internt omsätta principen för att främja kunskap om inflytande, insyn och demokratiska processer. Icke-diskriminering har varit en utgångspunkt för all verksamhet och genomsyrar de val av grupper som respektive insats fokuserat på.

Stödområdet miljö, klimat och hållbart nyttjande av naturresurser, som tillkommit som nytt strategiområde i och med denna strategi, har upparbetats i syfte att bidra till ökad motståndskraft mot klimatförändringar på lokal nivå samt bidra till hållbart nyttjande av naturresurser, bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Stödområdet har tydliga kopplingar till de övriga två stödområdena; mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet samt inkluderande ekonomisk utveckling.

Tabell 9. Policymarkörer, hela strategiperioden

Markörer	Andel delsyfte	Andel huvudsyfte
Miljö- och klimat	33,1 %	28,2 %

³⁵ De perspektiv som ingår är fattiga människors perspektiv på utveckling och ett rättighetsperspektiv samt de tre tematiska perspektiven: ett jämställdhetsperspektiv, ett miljö- och klimatperspektiv och ett konfliktperspektiv. Integrering av dessa redovisas mot bakgrund av att detta varit ett krav i den styrning som varit aktuell under strategiperioden. Enligt Sidas instruktion ska myndighetens verksamhet utgå från samtliga dessa perspektiv. Fattiga människors perspektiv och rättighetsperspektivet har också varit utgångspunkter i Politik för global utveckling (PGU).

Jämställdhet	30,3 %	-0,2 %
Konflikt	20,0 %	0,0 %

3.2 Analys och redovisning av resultat per strategimål (inklusive trafikljus)

Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet:

Strategimål 1.1 Stärkta förutsättningar för demokrati och jämställdhet, stärkt respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Utvecklingstrend

NULÄGESBEDÖMNING (Trafikljus för 2024)

Sidas bedömning är att utvecklingen i sin helhet är negativ. Tydliga försämringar avseende demokrati och mänskliga rättigheter i Kuba har fortsatt under 2024. Politiska och medborgerliga rättigheter befinner sig under hårt tryck och allt mer långtgående inskränkningar, inte minst av yttrandefriheten i samband med höstens strömvabrott och livsmedelsbrist vilket begränsar förutsättningarna för ansvarsutkrävande och ökar spänningarna i samhället. Situationen för fria och oberoende medier är utmanande och åtstramningar och repression framförallt mot demonstrationer, oberoende journalister, oppositionella samt artister och konstnärer sker. Oberoende media som tidigare kunde verka relativt fritt är nu under mycket hård press och utsätts öppet för repressalier. Med en ökad hotbild är det många som lämnar landet och pressen på de som är kvar ökar. En positiv förändring är att Kuba inom ramen för FN:s granskningar (CEDAW och UPR) accepterat ett antal rekommendationer vilket möjliggör för Sidas partners att föra dialog och arbeta vidare med frågorna.

I början av 2025 har, som ett led av att Bidenadministrationen lättat på sanktioner, flera politiska fångar släppts.³⁶ Den nuvarande amerikanska administrationen har dock återtagit beslutet och Kuba har åter förts upp på listan av stater som stödjer terrorism. Kuba har avbrutit frigivningen av fångar, där ca 550 fångar skulle frisläppas, men där endast 167 har släppts fram till att frigivningen stoppades, bland dessa flera politiska fångar och personer fängslade efter demonstrationerna den 11 juli 2021. De politiska fångarna har fått en villkorad frigivning, vilket innebär att de inte tillåts bedriva oppositionell verksamhet eller träffa andra oppositionella, de får inte lämna sin stadsdel och de behöver ha regelbunden kontakt med en domare. Ett antal av de frisläppta har fått muntliga garantier på att om de vill lämna landet så kommer de inte hindras av kubanska myndigheter³⁷.

Arbete för mänskliga rättigheter innebär ett risktagande och rasdiskrimineringsfrågan anses av vissa samarbetspartners har varit den mest känsliga frågan i landet då den skär rakt in i det som revolutionen

³⁶ Human Rights Watch Country Report 2024 sid 171-176 hämtat från hemsida 2025-01-20

³⁷ HAVA/2025-01-16/1713, Dokumentnummer 25/000500-3

sa sig vilja avskaffa - ojämlikheter mellan människor. Att anklaga staten för rasdiskriminering är att ge sig på revolutionens kärna³⁸. Det förekommer ett ökat våld mot kvinnor och kvinnomord har ökat. Året 2023 slutade med 117 kvinnor mördade av sina ex-partner³⁹.

Utmaningarna under året med ökad repression, energibrist med elavbrott och naturkatastrofer har lett till att ett flertal utmaningar för partnerorganisationer. Anställda har lämnat landet eller sagt upp sig i väntan på att få visum eller möjlighet att emigrera och nya personer anställdes. De många och långa elavbrotten har gjort att partners tvingats anpassa arbetstiderna till att använda datorer och andra el-krävande apparatur nattetid vilket blir utmanande över tid.⁴⁰

Redan existerande lagar tillämpas stramare och nya lagar har tillkommit vilka inskränker yttrandefriheten på internet samt straffbelägger all form av stöd till enskilda personer eller organisationer som regimen kan anse bedriva "subversiv" verksamhet. Folkliga protester i landet under senare år har besvarats med hårdare tag och ökad kontroll i form av bl.a. korttidshäktningar, mer synlig uniformerad närvaro, samt tillslag mot aktörer som tidigare tolererades, inklusive flera av de oberoende medieaktörerna. Hårda och långa straff har dömts ut i efterdyningarna av de omfattande regimkritiska protesterna 11 juli 2021.

Portföljens sammansättning

Portföljens sammansättning består i nuläget av två insatser, Diakonia och MR-fonden som båda bidrar till strategimålet. Stödet till Raul Wallenberginstitutet avslutades 2023 efter takbelopp med minskat anslag för Kuba. Stödet som ingick i samarbetet mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och syftade till att genom utbildning stärka kapaciteten för tjänstemän på kommunal nivå avslutades också 2023, men inkluderas nu i EU:s program för hållbara kommuner i Mayabeque.

Diakonias program syftar till att stödja det kubanska folket för att öka livsmedelssäkerhet, jämställdhet, bygga motståndskraft mot klimatförändringar och främja inkludering i den ekonomiska och sociala utvecklingen. Diakonia samverkar huvudsakligen med olika ekumeniska organisationer och arbetar för mänskliga rättigheter och ökat politiskt deltagande av landsbygdsamhällen, kvinnor, unga och afro-kubaner i lokala och nationella debattföra⁴¹.

MR-fondens program syftar till att bidra till en lokalt driven utveckling av mänskliga rättigheter och demokrati i Kuba. Detta görs främst genom stöd till kapacitetsutveckling av förändringsaktörer inom civilsamhället, med målet att belysa och påverka uppfyllandet av mänskliga rättigheter och en fredlig, demokratisk utveckling. Programmet stärker de olika målgrupperna i fråga om kunskap om mänskliga rättigheter och rättighetsperspektivet för att ge dem verktyg att bidra till utvecklingen. Programmet

³⁸ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15 s.12 Dokumentnummer 21/001378-60

³⁹ Diakonia Annual report 2023, Accompanying the Cuban people: supporting food security, gender justice, building resiliency to climate change and inclusion in social and economic development, Diakonia-Cuba programme 2022-2025, 2024-05-31 s.8 Dokumentnummer 21/001377-100

⁴⁰ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-1 s.22, Dokumentnummer 21/001378-60

⁴¹ Diakonia Annual report 2023, Accompanying the Cuban people: supporting food security, gender justice, building resiliency to climate change and inclusion in social and economic development, Diakonia-Cuba programme 2022-2025, 2024-05-31 s.12 Dokumentnummer 21/001377-100

är fokuserat på tre rättighetsområden: kvinnors rättigheter, HBTQI-personers rättigheter och afro-kubaners rättigheter⁴².

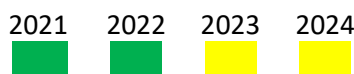
VERKSAMHETENS UTVECKLING OCH RESULTAT SEDAN STRATEGINS BÖRJAN

Utvecklingstrend

Portföljens sammansättning

MR-fondens utbildningar och stöd till partners har bidragit till en djupare förståelse för rättighetsbaserat arbete och förberett deltagare inför diskussioner om konstitutionen och lagstiftning. Kurserna har stärkt deltagarnas förmåga att tolka samhället ur ett MR-perspektiv.⁴³ Syftet är att bidra till partners dialogkapacitet med myndigheter och stärka rapportering till FN-systemet, i syfte att stärka civilsamhällets möjligheter att använda FN:s mekanismer för att skydda och främja mänskliga rättigheter.⁴⁴ MR-fonden rapporterar att partnerorganisationerna i allt större utsträckning integrerat ett språk och en förståelse för mänskliga rättigheter i sina verksamheter, med ett skifte i fokus från välgörenhet till rättighetsbaserat arbete i syfte att öka respekten för mänskliga rättigheter.⁴⁵

En prioritet i strategin är att utveckla partnerorganisationernas kapacitet så att de ska kunna verka, vara ekonomiskt hållbara och arbeta strategiskt. Diakonia och MR-fonden har under strategiperioden bidragit till att stärka organisationernas institutionella kapacitet. Diakonias partner har exempelvis stärkts i kunskap och metoder för påverkansarbete, strategisk planering, kontextanalys och förändringsteori. MR-fondens partner har kapacitetsstärkts för ekonomisk hållbarhet och inte minst att bidra till att partnerorganisationernas diversifierar sin finansiering för att säkerställa stabil och tillförlitlig inkomst och på sikt minska beroendet av ett fåtal givare.⁴⁶ Diakonia beviljades 2023 sitt första EU-finansierade projekt på Kuba. Det möjliggör för Diakonia som huvudsökande tillsammans med två lokala partners som medsökande att bygga vidare på och skala upp arbetet med genusrättvisa, med fokus på könsbaserat våld, där Sida bidrar med erforderlig matchfinansiering.⁴⁷

⁴² Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15 s.2 Dokumentnummer 21/001378-60

⁴³ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2018-2021 Narrativ slutrapport 2022 – kompletterad november 2022-11-02, 2022-05-31 s.5 Dokumentnummer 038566/22

⁴⁴ Pontus Modéer, Rightshouse/Cowater Sweden Kartläggning av resultat inom stödområdet Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer samt jämställdhet – inför Sidas fördjupade rapportering av samarbetsstrategin för Kuba 2021-2025, 2024-10-07 s.2 Dokumentnummer 25/000524-1

⁴⁵ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15 s.13 Dokumentnummer 21/001378-60

⁴⁶ Diakonia Annual report 2023, Accompanying the Cuban people: supporting food security, gender justice, building resiliency to climate change and inclusion in social and economic development, Diakonia-Cuba programme 2022-2025, 2024-05-31 s.13 Dokumentnummer 21/001377-100 och Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15 s.20-21 Dokumentnummer: Dokumentnummer 21/001377-100

⁴⁷ Diakonia Annual report 2023, Accompanying the Cuban people: supporting food security, gender justice, building resiliency to climate change and inclusion in social and economic development, Diakonia-Cuba programme 2022-2025, 2024-05-31 s.15 Dokumentnummer 21/001377-100

MR-fondens partnerorganisationer har under strategiperioden fortsatt sitt arbete med att stärka lokala civilsamhällesorganisationer och förbereda dem för en framtida positiv transition i det kubanska samhället. Detta har bland annat bidragit till en fördjupad dialog och ökad förståelse för mänskliga rättigheter på lokal nivå. Genom att skapa forum för dialog mellan civilsamhällets aktörer och offentliga företrädare om frågor som mänskliga rättigheter, konstitutionen och relevanta lagar, har organisationerna bidragit till att förbättra förutsättningarna för samarbete och ökad respekt för grundläggande rättigheter.⁴⁸

Diakonias partners har stärkt progressiva trosbaserade grupper för ökad matsäkerhet, motståndskraft mot klimatförändringar etc. De ekumeniska organisationerna i Diakonias program fungerar som en motvikt mot de starka fundamentalistiska och konservativa ny-pentekostala kyrkor som riskerar splittra samhället. Diakonia rapporterar att denna ingång skapar mervärde och förutsättningar som möjliggör arbetet med att främja jämställdhet, inkludering av personer med olika könsidentiteter, etnicitet och funktionsvariationer, samt respekt för andra religioner.⁴⁹

Samtliga partner i MR-fondens program har anammat ett rättighetsperspektiv och verkar utifrån internationellt antagna ramverk men enbart ett antal partners skulle definiera sig som MR-försvare. Under 2021 genomfördes en digital konferens om hbtqi-rättigheter samt en hybridkonferens om den nya familjebalken. Dessa konferenser bidrog till att stärka kunskap om och tillämpning av mänskliga rättigheter hos akademiska institutioner och myndigheter utifrån arbetet med den nya familjebalken, samt gav möjlighet till internationellt utbyte inom området.⁵⁰

Den nya familjebalken ses, åtminstone på pappret, som ett stort steg framåt. HBTQI nämns inte specifikt men den legaliserar samkönade äktenskap och stärker barns, äldres och funktionshindrades rättigheter, samtidigt som den främjar jämställdhet och mångfald i familjestrukturer. Civilsamhällets organisationer som bl. a stöds av Sida har bidragit till förändringen genom sitt långsiktiga och uthålliga påverkansarbete.

Afro-kubaners rättigheter är känsligt att arbeta med, men flera av partnerorganisationerna har bidragit till att afro-kubaners rättigheter har stärkts och åstadkommit förändring genom kapacitetsstärkande aktiviteter och oberoende mediers rapportering. MR-fondens partners har bland annat arbetat med att skapa breda nätverk mellan afro-kubanska grupper inom akademi, juridik och civilsamhälle, vilket har bidragit till ökat medvetande och synlighet om systematisk diskriminering. Partnerorganisationerna har bidragit till att utveckla debatten om afro-kubaners rättigheter och arbetat med regeringskommissionen om rasism och etnisk diskriminering.⁵¹

Stödet till Raoul Wallenberg Institutet (RWI) kring rättsstatens principer och stöd till juridiska kliniker fasades ut 2023. Arbetet med att införa klinisk juridisk utbildning (CLE) i Kuba har öppnat möjligheter

⁴⁸ Fonden för mänskliga rättigheter, Kubaprogram 2022-2025, Narrativ rapport 2023, 2024-05-15 s.24 Dokumentnummer 21/001378-60

⁴⁹ Diakonia Annual report 2023, Accompanying the Cuban people: supporting food security, gender justice, building resiliency to climate change and inclusion in social and economic development, Diakonia-Cuba programme 2022-2025, 2024-05-31, s.11 Dokumentnummer 21/001377-100

⁵⁰ Fonden för mänskliga rättigheter Kubaprogram 2018-2021 Narrativ slutrapport 2022, 2022-05-31 s.7 Dokumentnummer 020282/22

⁵¹ Fonden för mänskliga rättigheter Kubaprogram 2018-2021 Narrativ slutrapport 2022, 2022-05-31 s.10 Dokumentnummer 020282/22

för advokater, studenter och lärare att diskutera och främja rättssäkerhet. Klinikerna har specialiserat sig på områden som våld i nära relationer, juridisk rådgivning till små och medelstora företag, stöd till nya ekonomiska aktörer samt hjälp till brottsoffer i utsatta situationer.⁵² Sammanlagt har nu sex juridiska kliniker etablerats i landet. Klinikerna erbjuder utsatta grupper och nya ekonomiska aktörer tillgång till juridisk information och rådgivning som tidigare inte fanns tillgänglig på Kuba. Som ett resultat har CLE institutionaliserats vid kubanska universitet som en standardkomponent i juridisk utbildning, inklusive handböcker och arbetsriktlinjer som ger vägledning för den praktiska tillämpningen av CLE.⁵³

Ett annat konkret resultat av RWIs program är att UNDP planerar använda metodiken juridiska kliniker i sin utbildning för förbättrade arbetsvillkor; säkerhet för personal och ledarskap. Man ska inom programmet, tillsammans med Havannas Universitet, ta fram en studie för att se över möjligheten att implementera juridiska kliniker i samtliga provinser i programmet. Sida har varit en aktiv dialogpart för att säkerställa dessa synergier inom strategin.

Sidas bedömning är att portföljen visat på goda resultat trots nerdragningar och en negativ trend för demokrati och mänskliga rättigheter. MR-Fonden och Diakonia kommer utvärderas under 2025.

3.2.1 Stödområde 2: Miljö, klimat och hållbart nyttjande av naturresurser

Strategimål 2.1 Begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot klimatförändringar

Utvecklingstrend

Klimatförändringarna med sina oförutsägbara regnmönster och extremväder har som väntat drabbat de karibiska öarna, såsom orkanerna under hösten 2024. Kubas nationellt fastställda bidrag till klimatkonventionen (NDCs)⁵⁴ uppdaterades senast 2020⁵⁵. I NDC lades fokus på energi, jord- och skogsbruk samt övrig markanvändning. Ansatsen var att klimatförändringar skulle beaktas genomgående inom förvaltningen och på alla dess nivåer. Trots de uttalade ambitionerna i NDC, i konstitutionen, utvecklingsplaner och den påskrivna konventionen om biologisk mångfald⁵⁶ så bedöms trenden avseende landets klimatpåverkan och motståndskraft mot klimatförändringar som negativ.

Begränsad kapacitet och eftersatt underhåll av infrastruktur har försvårat Kubas möjligheter att bygga resiliens. Då hårt regn på uttorkad jord inte absorberas skapas översvämningar som sköljer bort matjord. Den biologiska mångfalden hotas av både klimatförändringarna och mänskliga faktorer som

⁵² ILAC Cuba programme final report 2018-2022 sid 4. Dokumentnummer 039978/22

⁵³ Raol Wallenberg Institute Cuba Programme Final Report 2022-2023, 2024-06-15 s.1-7 Dokumentnummer 22/000929-31

⁵⁴ Nationally determined contributions

⁵⁵ Republic of Cuba 2020 – 2030. First Nationally Determined Contribution(UPDATED)REPUBLIC OF CUBA2020-2030 (unfccc.int) samt Contribución Nacionalmente Determinada 3.0 hämtat från hemsidan - 20250303

⁵⁶ Plan de Estado para Enfrentamiento climático en la República de Cuba (Tarea Vida), La Habana abril 2017, CITMA, Ministerio de Ciencia y Tecnología y Medio Ambiente. Samt Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social hasta el 2030. hämtat från hemsidan - 20250303

avskogning och fiske.⁵⁷ Samtidigt har rekordhøga temperaturer, återkommande strömavbrott och brist på vatten påverkat den redan begränsade livsmedelsproduktionen. Den relativa frånvaron av småskaligt jordbruk och kunskap hos befolkningen om hållbara jordbruksmetoder har bidragit till att Kuba tvingas importera runt 80 % av sitt livsmedelsbehov⁵⁸.

Portföljens sammansättning

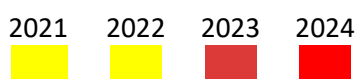

Portföljen inom miljö och klimat består i nuläget av två insatser *Centro Agronómico Tropical de Investigación y Enseñanza* (CATIE) och *Stockholm Environment Institute* (SEI). Tonvikten i CATIE:s program ligger på att bygga kapacitet för klimat-styrning på lokal nivå samt att småbrukare och bondekooperativ utvecklar metoder för hållbart jord- och skogsbruk och att stärka värdekedjor. Stödet till *Stockholm Environment Institute* (SEI) syftar till att främja innovation för klimatanpassning genom entreprenörskap i bioekonomi, tillgång till vatten och hållbara sanitetslösningar. Sida bedömer att portföljens sammansättning fortsätter vara relevant för att bidra till målet, men förväntade förändringar och resultat har påverkats av den minskade medelstilldelningen.

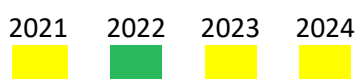
VERKSAMHETENS UTVECKLING OCH RESULTAT SEDAN STRATEGINS BÖRJAN

Utvecklingstrend

Portföljens sammansättning

Projektet CIENPINOS, lett av CATIE och den kubanska forskningsstationen Indio Hatuey, främjar hållbara jordbruksmetoder och klimatanpassning i provinserna Cienfuegos och Pinar del Río. Projektet startade under våren 2023. Under 2023 nådde projektet genom 34 utbildningstillfällen 947 personer (jordbrukare, akademiker och lokala ledare), varav 32 % kvinnor.⁵⁹ Dessa utbildningar syftade till att uppmärksamma utvalda målgrupper om klimatutmaningar och bygga kapacitet i klimatanpassade tekniker i syfte att återställa degraderad åkermark genom skogsjordbruk och naturbaserade lösningar och därmed förbättra livsmedels säkerheten. Som ett resultat av utbildningen genomförs nu ett omfattande arbete i de båda provinserna.⁶⁰ Sidas bedömning är att sannolikheten att insatsen når sina mål är mycket trolig.⁶¹ EU har också uppmärksammat potentialen i CATIEs program som har föreslagits bli en del av EU:s *Team Europe Initiative* för hållbara kommuner tillsammans med andra projekt som finansieras av EU-delegationen och flera medlemsstater⁶². CATIEs projekt bidrar till den femte

⁵⁷ Sexto Informe Nacional al Convenio sobre la Diversidad Biológica, República de Cuba, Mayo 2019, CITMA, Ministerio de Ciencia y Tecnología y Medio Ambiente. hämtat från hemsidan - 20250303

⁵⁸ The road to restoration: Cuba's modern farming revolution (unep.org) Hämtat från hemsida 2021-10-27

⁵⁹ Catie Annual Report 2023, sid.5 Dokumentnummer 22/001353-65

⁶⁰ Sida besökte verksamheten i maj 2024 då möten ordnades med jordbrukare i Cienfuegos. Se reseprogram, Dokumentnummer 22/001353-71 och Caties resesammanfattning Dokumentnummer 22/001353-72

⁶¹ Catie agroforestry, klimat Kuba 2022-2025 Conclusion on Performance, Insatsnummer 15282

⁶² Korrespondens Sida-EU Dokumentnummer 22/001353-95, och Sida -Catie Dokumentnummer 22/001353-111

prioriterade sektorn för utsläppsminskning av Kubas NDC som syftar till en minskning av utsläpp av växthuseffekter från svinnäringen på Kuba AFOLU (jordbruk, boskap) och rening av avloppsvatten i den kubanska svinsektorn, vilket minskar utsläppen med 8 miljoner kt CO₂eq årligen under perioden 2020-2030.⁶³

Genom stöd till reducering av växthusgaser och behandling av avloppsvatten bidrar också Sverige till Kubas nationella klimatplan (NDC 2020-2025) för genomförandet av Parisavtalet.

SEI har bidragit till ett kunskapsutbyte mellan colombianska universitetet EAN och det kubanska institutet för geofysik och astronomi samt andra kubanska institutioner. Till följd av utbytet har de kubanska deltagarna stärkt sin kapacitet vad gäller kustnära resiliens inför klimatförändringar. Två pilotprojekt har initierats baserat på erfarenheter inhämtade under besök i Colombia. Ytterligare utbyten har sedan dess finansierats av *Association for Progressive Communications* (APC). I den andra fasen som inleddes 2024 har fler utbyten mellan SEI, colombianska handelshögskolan i Bogotá och kubanska institutioner ägt rum vilket bidragit till stärkt kapacitet hos de kubanska deltagarna kring hållbara affärsmodeller kopplade till cirkulär bioekonomi i syfte att främja innovation och entreprenörskap inom klimatanpassning med nya ekonomiska och institutionella aktörer på Kuba. Som ett resultat planerar två pilotkommuner (*Playa och Habana del Este*) att genomföra en transition till cirkulär bioekonomi. Om projekten lyckas finns möjligheter till att skala upp verksamheten⁶⁴ Sidas bedömning är att både CATIE och SEI har visat på god måluppfyllelse även om programmen är begränsade geografiskt och att det fortfarande är i ett tidigt skede av genomförande. CATIEs program kommer att utvärderas under 2025.

3.2.2 Stödområde 3: Inkluderande ekonomisk utveckling

Strategimål 3.1 Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling

NULÄGESBEDÖMNING (Trafikljus för 2024)

Utvecklingstrend

Situationen på Kuba präglas alltså av ekonomisk kris med hög inflation⁶⁵, brist på bränsle och återkommande elavbrott. Matpriserna ökade dramatiskt under föregående år vilket förvärrades av brist på utländsk valuta samt ineffektiva distributionssystem. Kubas ekonomiska problem har förstärkts av låg produktivitet inom jordbruket och bristande investeringar i infrastruktur.

⁶³ Republic of Cuba 2020 – 2030. First Nationally Determined Contribution(UPDATED)REPUBLIC OF CUBA2020-2030 (unfccc.int) samt Contribución Nacionalmente Determinada 3.0 sid 38, hämtat från hemsidan - 20250303

⁶⁴ INNOVACUBA 1st activities report Initial Phase: Jan 2023 – June 2024 Regional exchanges for climate adaptation through sustainable entrepreneurship and resilient coasts. sid 3-20, 23. Sida dokumentnummer 22/001527-50

⁶⁵ D-post: HAVA/2023-08-03/1239 Månadsrapport Juli. Doknr. 237000301-7.

Andelen av befolkningen som lever under utsatta förhållanden och i fattigdom har ökat. Kvinnors möjligheter till produktivt arbete begränsas av informellt, oavlönat arbete. Ojämligheten mellan de som har tillgång till utländsk kapital och de som är beroende av pesos har ökat. Samtidigt dränerar emigrationen landet på kvalificerad arbetskraft. Det finns relativt lite tillförlitlig data om fattigdom. Enligt en studie gjord av organisationen *Observatorio Cubano de Derechos Humanos* baserat på intervjuer är den extrema fattigdomen så hög som 89 %.⁶⁶ Undersökningen visar vidare att matkrisen utgör det största problemet i landet, följt av strömvabrott, inflation eller levnadskostnader, löner, sanitet eller hälsa och korruption.⁶⁷ Hälso- och utbildningssektorerna är underfinansierade. Det saknas i dagsläget lärare och skolmaterial och sjukvården lider av brist på läkare, mediciner och basal utrustning.⁶⁸ Detta sammantaget har bidragit till ökad sårbarhet för stora delar av befolkningen och särskilt för redan utsatta grupper inklusive kvinnor, äldre, afrokubaner och hbtqi-personer.

Kuba är fortfarande till stora delar i avsaknad av marknadsekonomi men den privata sektorn har vuxit i betydelse sedan reformen om företagande introducerades 2021 även om den verkar inom ramen för ett osäkert regelverk, där det finns en övervägande risk för att nya begränsningar införs vilket skedde senast i augusti 2024 då 19 aktiviteter förbjöds.⁶⁹

Portföljens sammansättning

Portföljens sammansättning består i nuläget av enbart en insats UNDP Mipymes program för små och medelstora företag. Sedan strategiperiodens början har Sida arbetat aktivt för att stötta en ekonomisk utveckling på Kuba. Portföljens sammansättning byggde ursprungligen på ett medvetet val att stödja organisationer i ett långsiktigt perspektiv med en huvudsaklig inriktning på kapacitetsutveckling och erfarenhetsutbyte. Det bedömdes som särskilt strategiskt att stödja utvecklingen av småföretagsamhet kopplat till den nyligen genomförda reformen inom området och prioritet gavs åt egen- och småföretagare som samtidigt bidrog till lokal hållbar utveckling med ett fokus på de grupper som drabbats värst av den ekonomiska krisen; afrokubaner och kvinnor samt också inkluderade ungdomar.

Stöd har vidare getts inom områdena innovation, arbetsrätt och policys för ekonomiska reformer i syfte att öppna upp och modernisera Kubas ekonomi. På grund av minskat anslag 2023 avslutades projekten som gått via Näringslivets Internationella Råd (NIR), RWI och Uruguays Universitet.

Det kvarvarande projektet, med UNDP för småföretagande, har fungerat väl men med utmaningar som gäller för hela portföljen – såsom den höga personalomsättningen och bristen på drivmedel. Sida bedömer att portföljens kvarvarande insats är fortsatt relevant för att bidra till målet, men förväntade förändringar och resultat har minskat på grund av minskad budget. Även CATIE, som nämnts under strategimål 2, har levererat resultat som i någon mening också bidragit till en inkluderande ekonomisk utveckling. På samma sätt har stödet till RWI som nu avslutats utöver detta mål även bidragit till mål 1 om demokrati och mänskliga rättigheter.

⁶⁶ Observatorio Cubano de Derechos Humanos (OCDH). The State of Social Rights in Cuba VII Report 2024 sid. 3 Hämtat från Internet 2025-01-27

⁶⁷ Ibid, Sid 6.

⁶⁸ Sveriges Ambassad Landsöversikt Kuba 9/9 2024 sid 7.

⁶⁹ Periodismo de Barrio Que Cambio en la lista de actividades prohibidas en Cuba? Olivia Marín Álvarez 17/09 2024 hämtad 2025-03-04

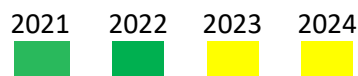
VERKSAMHETENS UTVECKLING OCH RESULTAT SEDAN STRATEGINS BÖRJAN

Utvecklingstrend

Portföljens sammansättning

NIRs International Bank Management Programme bidrog under perioden till att strategiskt utvalda personer i banker, akademien och centralbanken introducerades till nya tankesätt och metoder och fick stärkta kunskaper om den internationella finansiella marknaden. Innovationsmodeller utvecklades och deltagarna fick applicera de nya kunskaperna t.ex. för förbättringar av bankers rutiner, och hur de kan stötta internationaliseringen av det kubanska banksystemet. Ett flertal av dessa fall har introducerats i banker på Kuba. Centralbankens utbildningscentrum, har också möjliggjort integrering av projektets innehåll i kommande kursupplägg.⁷⁰ Genom en ny tilläggskomponent till programmet stärktes kunskapen om och initiativkraften för innovation och bidrog till att ett innovationsråd etablerades i Kuba med tillhörande politiskt ramverk. Deltagande universitet fick kunskaper inom innovation kopplat till entreprenörskap och grön omställning och ett specifikt inkubationsstöd för företag, "*El Camino del Emprendedor*", gav entreprenörer möjligheter att sprida information och teknologi. COINNOVA, ett nätverk bestående av individer från "*science parks*", universitet och ministerier, bedöms också som ett strategiskt initiativ. Slutligen etablerade programmet ett nätverk för alumni vilket möjliggjort ett framtida fortsatt utbyte som bland annat har lett till att mer entreprenörskap infogats i universitetsutbildningen i Havanna.⁷¹

Under 2021 inleddes ett nytt samarbete med dECON, universitet i Uruguay som sedan länge hade finansiering från Sida för stöd i policyutveckling och makroekonomisk analys till Kuba. Stödet syftade till att utbilda kubanska ekonomer och tjänstemän i modern ekonomisk teori och tillvägagångssätt inklusive; hur marknader fungerar, incitament för konsumenter och producenter, hur man kan öka ekonomins effektivitet och hur man använder moderna statistiska tekniker för att utvärdera ekonomisk politik. Ett dussintal ekonomer, tjänstemän och entreprenörer stärkte sin kapacitet att analysera och utveckla policys för ekonomiska reformer som bidrog till ett hållbart affärsklimat och grön omställning. I samarbetet med CEEC (Center för studier av Kubas ekonomi) hjälpte projektet till att stärka det entreprenörsnätverk som CEEC samordnade genom utbildning av entreprenörer och ekonomer med ett fokus på privatsektorutveckling och två studier om entreprenörskap publicerades på Kuba. Ett viktigt resultat av projektet var att dECON lyckades skapa tillit hos kubanska beslutsfattare inom finans och planeringsministerier samt hos akademiker och företag. Efter det att projektet har avslutats är dECON och några av de personer som projektet stöttat aktivt engagerade i policyrådgivning vilket enligt dECON är särskilt efterfrågat i samband med att Kuba nu går igenom en ekonomisk kris.⁷²

UNDP:s program Mipymes har fokuserat på att i fyra kubanska provinser Pinar del Rio, Villa Clara, Granma och Holguin stärka små och medelstora företag (SME) som en del av landets ekonomiska modernisering. Resultat är att betrakta som ett genombrott då det är första gången som regeringen har tillåtit den privata sektorn att engagera sig i en större omfattning. Programmet har lyckats bidra till en allians mellan privat och statlig sektor, detta inbegriper deltagande av nya rättsliga aktörer och integration av medelstora och små familjeföretag på provinsiell och lokal

⁷⁰ International Council of Swedish Industry, yearly report 2022, 2023 Sustainable Bank Management Programme in Cuba, Oktober 2023 sid.5-12, dokumentnummer 16/000567-148 samt Sida ställningstagande till Rapport 1/9, 2024 dokumentnummer 16/000567-153

⁷¹ Ibid sid.13-22, samt Sida ställningstagande till Rapport 1/9, 2024

⁷² dECON Final analytical report on activities of the training program I economics in Cuba 2018 – 2023 sid 2-3 maj 2024

myndighetsnivå. Företagens kapacitet har stärkts genom utbildning, tekniskt stöd och främjande av hållbarhet. Programmet har också skapat nya möjligheter för sysselsättning och innovation, vilket har stärkt den lokala ekonomin och ökat deltagandet av kvinnor och unga entreprenörer. Kapacitetstöd till entreprenörer har institutionaliserats via universitet och utbildning av ett stort antal lärare. Som del av programmet har UNDP också på olika sätt stöttat nätverk för kvinnliga entreprenörer i syfte att styrka kvinnors ekonomiska egenmakt.

Totalt har hittills 628 entreprenörer fått utbildning varav 46 % kvinnor och 42 % ungdomar.⁷³ Sidas bedömning är att programmet har goda förutsättningar för att uppnå sina mål. EU har beslutat att skala upp verksamheten genom näringslivsfrämjande aktiviteter inom ramen för det fleråriga programmet för Modernisering av Kuba ekonomi (2021-2027).

Sidas bedömning är att portföljen i sin helhet visat på god måloppfyllelse trots att flera projekt avslutats i förtid. En utvärdering av UNDPs program MipymeS planeras för 2025.

4. Lärdomar och slutsatser inför ny strategi

I den multidimensionella fattigdomsanalysen identifierades ett antal grupper som särskilt utsatta eller fattiga. Bland dessa återfinns kvinnor, afrokubaner, äldre, oppositionella, HBTQI-personer samt människor utan migrerade släktingar.⁷⁴ Dock lever en stor del av Kubas befolkning i fattigdom och i avsaknad av ett flertal grundläggande mänskliga rättigheter.

Bland de många utvecklingshindren identifierades några huvudsakliga hinder som ligger till grund för förslag inför ny strategi såsom det presenteras i kapitel 5 och 6.

Enpartistat med allvarligt kringskurna rättigheter

Brist på demokratiskt utrymme skapar social sårbarhet, polarisering och begränsar initiativtagande hos befolkningen. Oppositionella aktiviteter är straffbara och det förekommer diskriminering och repression mot olika grupper. Det finns stora brister vad gäller samhällstjänster och infrastruktur.

Den ekonomiska situationen

Trots vissa reformer som genomförts på det ekonomiska området är Kuba till stora delar i avsaknad av marknadsekonomi. De senaste åren har landet drabbats av ekonomisk stagnation på grund av mindre stöd från omvärlden och minskad turism och remitteringar. Sanktioner och embargo påverkar investeringar negativt. Det finns en generellt sett låg kapacitet att mobilisera resurser samt utnyttja landets egna tillgångar inklusive jordbruket på ett effektivt sätt. Kvinnors möjligheter till produktivt arbete begränsas av informellt, oavlönat arbete.

Klimat och naturkatastrofer

⁷³ UNDP Annual Report Project title: "SMEs and Enterprises contributing to a sustainable, effective, and inclusive territorial development in Cuba." Funding: Swedish International Development Cooperation Agency / Sida Project Number: 00142770-00099025 Reporting period: November 2023 to November 2024 sid.4-6

⁷⁴ MDPAn ppts ursprungligen fram 2019, dokumentnummer 002449/20. Inför strategirapporten hösten 2024 gjordes en genomgång och uppdatering av MDPAn som legat till grund av för den här strategirapportens analys.

Kuba har både till följd av allt mer begränsad kapacitet men också till följd av det förändrade klimatet de senaste åren i hög grad påverkats av orkaner, torka och översvämningar. Detta har fått konsekvenser för bostäder, infrastruktur och försörjningsmöjligheter. Därtill präglas jordbrukssektorn av ett delvis ohållbart nyttjande av naturresurser.

Patriarkala och diskriminerande värderingar och normer i samhället, våldet mot kvinnor, liksom strukturella skillnader mellan olika delar av samhället bidrar till att förstärka utsattheten för fattiga grupper.

Utöver dessa identifierade utvecklingshinder har Sida under strategigenomförandet dragit nedan lärdomar som kan tas i beaktande vid utformandet av en framtida strategi.

Nuvarande strategi innehåller många ambitiösa skrivningar och mål som portföljen med den nuvarande budgeten inte fullt har förmått att svara upp emot. Med en liten budgetvolym har ansatsen varit att agera strategiskt och katalytiskt för att få önskade effekter. Strategiska stöd till partners med fokus på kapacitetsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte har fungerat väl trots små volymer. Synergier med aktörer som EU och FN som kan växla upp Sveriges insatser är fortsatt viktiga för en framtida strategi.

Samtidigt som det är tydligt att inga medel kanaliseras direkt till staten erfordras principiella avväganden kring Sidas engagemang med förändringsaktörer inklusive myndighetspersoner på lokal och central nivå. En förutsättning för genomförandet av en framtida bilateral strategi inom områden hållbar ekonomisk utveckling inklusive miljö innebär dialog med myndigheter, särskilt på lokal nivå, samt för att bidra till kapacitetsbyggnad hos förändringsaktörer.

Samarbete inom Team Sweden är i nuläget inte aktuellt i Kuba, då det finns ett mycket begränsat engagemang från det svenska näringslivet, svenska myndigheter och andra svenska aktörer.

5. Förslag till mål, inriktning och volym för ny strategi

5.1 Sidas förslag till mål och inriktning för ny strategi

I linje med slutsatserna från föregående kapitel som tar avstamp i den uppdaterade fattigdomsanalysen och dess huvudsakliga utvecklingshinder samt med bakgrund av den bedömning som gjorts av resultaten och portföljens nuvarande sammansättning så presenteras nedan Sidas förslag till mål, inriktning och volym för ny strategi.

Sidas föreslagna strategimål har formulerats i relation till de tematiska prioriteringarna i *Bistånd för en ny era* och *Sidas Verksamhetsstrategi 2024-2026*. Med hänsyn till utvecklingsutmaningar, lärdomar från innevarande strategi, samt den begränsade volymen för utvecklingssamarbetet med Kuba föreslår Sidas att antalet mål minskas från tre till två mål i en ny strategi, där det tidigare miljömålet integreras i målet om hållbar ekonomisk utveckling.

Sida föreslår att en ny strategi för Kuba fokuserar på tre av Reformagendans tematiska prioriteringar; **i) Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning ii) Främja frihet och bekämpa förtryck** och **iii) Utökat och effektiviserat klimatbistånd**.

Främja frihet och bekämpa förtryck, samt stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt (Reformagendan)

5.1.1 Strategimål 1: Stärkta förutsättningar för demokrati, samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Verksamheten föreslås fokusera på

- Stöd till yttrandefrihet och ansvarsutkrävande genom oberoende medier och civilsamhället som främjar demokrati och mänskliga rättigheter, liksom skydd av MR-försvare.
- Stärkande av rättigheter, deltagande och frihet från våld för kvinnor, afrokubaner, HBTQI-personer
- Strategiskt stöd till förändringsaktörer exempelvis genom kulturella uttryck och utbyten som bidrar till ett ökat samhällsmedvetande kring normer och rättigheter.

Som en del av verksamheten kommer synergier att etableras och tillvaratas med Sveriges tematiska och globala strategier för demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet, civilsamhället, SRHR samt med relaterade målsättningar i den regionala strategin för Latinamerika, inklusive utbyte med andra länder i regionen.

Föreslagna strategimål bidrar till de globala målen för hållbar utveckling om ingen fattigdom (1), jämställdhet (5), minskad ojämlikhet (10), fredliga och inkluderande samhällen (16).

Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning, samt utökat och effektiviserat klimatbistånd, samt stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt (Reformagendan)

5.1.2 Strategimål 2: Stärkta förutsättningar för hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling

Verksamheten föreslås fokusera på

- Stöttande av en inkluderande ekonomisk utveckling genom främjande av privatsektorutveckling
- Stöd till småskaligt företagande och entreprenörskap för att bidra till ökad ekonomisk frihet och egenmakt
- Förbättrade försörjningsmöjligheter genom främjande av klimattåligt jordbruk samt aktiviteter som syftar till resiliens gentemot klimatförändringar
- Stärkande av kvinnors ekonomiska egenmakt

Som en del av verksamheten kommer synergier att etableras och tillvaratas med Sveriges tematiska och globala strategier för miljö, klimat och ekonomisk utveckling samt med relaterade målsättningar i den regionala strategin för Latinamerika där exempelvis utbyte med andra länder i regionen kan vara ett sätt att exponera kubanska aktörer för olika typer av hållbara lösningar.

En lokal ansats föreslås genomsyra strategimål två med tonvikt på hållbar utveckling, och företagande lokalt. Inga finansiella medel kommer överföras till kubanska myndigheter och föreslagen inriktning

kräver i likhet med nuvarande strategi dialog och kapacitetsbyggande för att verksamhet ska kunna genomföras.

Föreslagna strategimål bidrar till de globala målen för hållbar utveckling om ingen fattigdom (1), jämställdhet (5), anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (8), hållbar industri och infrastruktur (9), minskad ojämlikhet (10), bekämpa klimatförändringarna (13).

5.2 Föreslagen volym och storleksalternativ

I sitt förslag utgår Sida från följande scenarier vilka är avhängiga strategins budgetvolym:

Bilateral strategi

Det första scenariot är att en bilateral strategi bibehålls, med en tänkt total budgetvolym på femtio miljoner SEK per år. Fördelen med en bilateral strategi är att det ger kontinuitet i inriktning och verksamhet. En bilateral strategi ger tydlighet och synlighet för Sveriges prioriteringar för utvecklingssamarbetet i Kuba. Nackdelen med en bilateral strategi är att en relativt liten strategivolym med fåtal insatser ger begränsad kostnadseffektivitet i en resurskrävande verksamhet. Vid ökad volym skulle framför allt målområdet kring hållbar och inkluderade ekonomisk utveckling kunna utvecklas och medföra större möjlighet att uppnå goda resultat, då detta målområde har möjlighet att absorbera stora investeringar i Kuba. Behoven är stora och det finns utrymme att skala upp verksamheten till att täcka fler provinser och områden.

Regional strategi

Det andra scenariot utgår från att utvecklingssamarbetet med Kuba upptas inom den regionala strategin för Latinamerika. Denna införlivning föreslås ske genom ett av följande alternativ:

- i) Som ett landfönster med en öronmärkt budget för Kuba

Fördelen med ett landfönster för Kuba i en regional strategi för Latinamerika är att det ger ökad flexibilitet i allokering av resurser. Med ett landfönster synliggörs Sveriges prioriteringar för utvecklingssamarbetet i Kuba.

- ii) Som en del av den grupp länder med gemensamma tematiska utmaningar inom den regionala strategin för Latinamerika, exempelvis stater där demokrati och yttrandefrihet är särskilt hotade

Fördelen i att ha med Kuba i den regionala strategin för Latinamerika är att det ger en god möjlighet till synergier och erfarenhetsutbyte mellan Sidas verksamhet i latinamerikanska länder med liknande utmaningar. Det skulle även möjliggöra en ökad flexibilitet i allokering av resurser mellan olika länder.

Sida har också utrett möjligheten till en subregional ansats som svarar mot Karibiens gemensamma utmaningar men funnit att det från Kubas perspektiv är svårt att motivera bl.a. eftersom Kuba har relativt lite samarbeten med övriga länder i regionen, exempelvis står Kuba utanför den regionala

samarbetsorganisationen för de karibiska staterna (CARICOM), men också för att flera av de identifierade utmaningarna skiljer sig från övriga länder i regionen.

6. Genomförande och uppföljning av ny strategi

6.1 Risk och riskhantering

Det finns flera externa risker såsom den ekonomiska situationen och den politiska utvecklingen som ligger bortom Sidas kontroll. För att hantera dessa risker avser Sida identifiera samarbetspartners med god lokal kontextkunskap, stort säkerhetsmedvetande och förmåga att hantera säkerhetsrisker, samt stor flexibilitet att ställa om verksamheten. Potentiella samarbetspartners kan vara såväl FN-organisationer som civilsamhällsorganisationer. Inget finansiellt samarbete kommer att ske med kubanska staten eller myndigheter.

6.2 Principer för genomförandet

Principerna om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, ekonomisk hållbar utveckling samt klimat och miljö, kommer föreslås vara vägledande även i framtida strategi både vad gäller övergripande målsättningar samt i perspektiv som förväntas genomsyra verksamheten.

Sida bedömer att risken att mottagare av stöd på Kuba har kopplingar till "våldsbejakande ideologier, extremism eller islamism" som liten, men för att ändå säkerställa att det inte finns några dylika kopplingar kommer Sida agera proaktivt från analys på landnivå i övergripande fattigdomsanalyser, i operationalisering av strategin till beredning och uppföljning av insatser.

Även principerna för bistånds- och utvecklingseffektivitet om ägarskap, partnerskap, resultat, ansvarsutkrävande och transparens som varit ledande under genomförandet kommer fortsatt att vara grundläggande för verksamheten. Sveriges mervärde och svenska prioriteringar, särskilt hur biståndet kan integreras med andra politikområden kommer undersökas inte minst under framtagande av Sidas nya utvecklingserbjudande.

6.3 Uppföljning, utvärdering och lärande

Under 2025 planeras flera viktiga strategiska utvärderingar inom föreslagna målområden som kommer att föda in till det framtida svenska utvecklingserbjudandet och operationalisering av ny strategi.

Då Sida inte har någon närvaro på Kuba förutsätter uppföljningen av utvecklingssamarbetet regelbundna resor till Kuba samt ett nära samarbete med UD-kollegor på Sveriges ambassad i Havanna.

BILAGOR

Bilaga 1: Globala mål och delmål (Agenda 2030) som respektive föreslaget strategimål förväntas bidra till

Strategimål 1: Stärkta förutsättningar för demokrati, samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Globala mål och delmål som strategimålet förväntas bidra till:

1: Ingen fattigdom

1.4 Lika rätt till egendom, grundläggande tjänster, teknologi och ekonomiska resurser

5: Jämställdhet

5.1 Utrota diskriminering av kvinnor och flickor

5.5 Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande

5.6 Allmän tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

5.C Skapa lagar och handlingsplaner för jämställdhet

10 Minskad ojämlikhet

10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering för alla

10.3 Säkerställa lika rättigheter för alla och utrota diskriminering

16: Fredliga och inkluderande samhällen

16.3 Främja rättssäkerhet och säkerställ tillgång till rättvisa

16.6 Utveckla effektiva, ansvariga och transparenta institutioner

16.7 Säkerställ ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter

Strategimål 2: Stärkta förutsättningar för en inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling

Globala mål och delmål som strategimålet förväntas bidra till:

1: Ingen fattigdom

1.4 Lika rätt till egendom, grundläggande tjänster, teknologi och ekonomiska resurser

1.5 Bygg motståndskraft mot ekonomiska, sociala och miljökatastrofer

5: Jämställdhet

5.5 Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande

8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

8.4 Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

9.3 Öka tillgången för småskaliga industriföretag till finansiella tjänster, samt deras integrering i värdekedjor och marknader.

10 Minskad ojämlikhet

10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering för alla

13: Bekämpa klimatförändringar

13.2 Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering

13.3 Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar

